

Міжнародні економічні відносини

УДК 339.96:364:338.45(477)

Бідюк Дмитро Вікторович

*магістр економіки, факультет геоінформаційних систем
та управління територіями*

Київського національного університету будівництва і архітектури

Bidiuk Dmytro

Master's Degree in Economics

Faculty of Geoinformation Systems and Territory Management

Kyiv National University of Construction and Architecture

ORCID: 0009-0000-2564-6973

Загорна Вікторія Володимирівна

спеціаліст з економіки

факультет геоінформаційних систем та управління територіями

Київський національний університет будівництва і архітектури

Zahorna Viktoriia

Specialist's Degree in Economics

Faculty of Geoinformation Systems and Territory Management

Kyiv National University of Construction and Architecture

ORCID: 0009-0005-6283-4224

**РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПОДОЛАННІ
СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ РУЙНУВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО
СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

**THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN
OVERCOMING THE SOCIAL CONSEQUENCES OF THE
DESTRUCTION OF THE INDUSTRIAL SECTOR OF UKRAINE**

Анотація. Вступ. Повномасштабна війна в Україні спричинила небачене руйнування промислових об'єктів, втрату виробничих потужностей, людського капіталу та професійних кадрів. Відновлення промислового сектору вимагає не лише внутрішніх зусиль держави, а й підтримки міжнародних партнерів, які спрямовують фінансові ресурси на стабілізацію соціально-економічної ситуації, відбудову інфраструктури, модернізацію виробництва та розвиток людського потенціалу. Проблема кадрового забезпечення промисловості, міграційних та демографічних втрат набуває критичного значення, що обумовлює потребу у системному дослідженні ролі міжнародних організацій у подоланні соціальних наслідків війни.

Метою статті є здійснення узагальнювального (парасолькового) аналізу впливу війни на соціально-економічний стан промислового сектору України, виявлення основних проблем та соціальних наслідків руйнування промисловості, а також дослідження ролі міжнародних організацій у подоланні й пом'якшенні кризових соціальних процесів у промисловій інфраструктурі держави, спричинених воєнними діями.

Матеріали та методи. Застосовано комплексний аналізі статистичних, аналітичних та нормативно-правових джерел, які відображають стан промислового сектору України в умовах війни та оцінюють перспективи його післявоєнного відновлення. Методологічну основу становлять системний і міждисциплінарний підходи, що дозволили розглядати промисловий сектор не лише як економічну, а й соціальну підсистему. Застосовано методи структурно-функціонального та порівняльного аналізу, а також контент-аналіз міжнародних програм допомоги.

Результати дослідження спираються на принципи об'єктивності, достовірності та репрезентативності, враховуючи чинники міжнародної співпраці у сфері післявоєнного відновлення. Поєднання емпіричних даних і

аналітичного моделювання дозволило сформулювати висновки щодо ефективності зовнішньої підтримки та перспектив відновлення промислового потенціалу України. Узагальнено основні загрози кадровому забезпеченню промисловості у воєнний та повоєнний періоди. Виявлено ключові напрями міжнародної допомоги Україні — енергетичний, транспортний, житлово-комунальний, агропромисловий та сектор малого й середнього бізнесу. Визначено, що міжнародна фінансова підтримка має не лише макроекономічне, а й соціальне значення, забезпечуючи збереження зайнятості, створення нових робочих місць і підвищення стійкості місцевих громад.

Перспективи. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення моделей інтеграції міжнародної допомоги у національну стратегію промислового розвитку, оцінку ефективності використання коштів.

Ключові слова: міжнародна допомога, міжнародні організації, промисловий сектор, соціальні наслідки війни, кадрове забезпечення, відновлення економіки, фінансування.

Summary. *Introduction. The full-scale war in Ukraine has caused unprecedented destruction of industrial facilities, loss of production capacity, human capital and professional personnel. The restoration of the industrial sector requires not only the internal efforts of the state, but also the support of international partners, who direct financial resources to stabilize the socio-economic situation, rebuild infrastructure, modernize production and develop human potential. The problem of staffing the industry, migration and demographic losses is gaining critical importance, which necessitates the need for a systematic study of the role of international organizations in overcoming the social consequences of the war.*

The purpose of the article is to conduct a generalized (umbrella) analysis of the impact of the war on the socio-economic state of the industrial sector of Ukraine, identify the main problems and social consequences of the destruction of industry, as well as study the role of international organizations in overcoming and mitigating crisis social processes in the industrial infrastructure of the state caused by military actions.

Materials and methods. A comprehensive analysis of statistical, analytical and regulatory sources was applied, which reflect the state of the industrial sector of Ukraine in war conditions and assess the prospects for its post-war recovery. The methodological basis is a systemic and interdisciplinary approach, which allowed us to consider the industrial sector not only as an economic, but also as a social subsystem. Methods of structural-functional and comparative analysis, as well as content analysis of international assistance programs, were applied.

The results of the study are based on the principles of objectivity, reliability and representativeness, taking into account the factors of international cooperation in the field of post-war recovery. The combination of empirical data and analytical modeling allowed us to formulate conclusions regarding the effectiveness of external support and the prospects for restoring Ukraine's industrial potential. The main threats to the personnel supply of industry in the war and post-war periods are summarized. The key areas of international assistance to Ukraine are identified - energy, transport, housing and communal services, agro-industrial and the small and medium-sized business sector. It is determined that international financial support has not only macroeconomic but also social significance, ensuring the preservation of employment, the creation of new jobs and increasing the resilience of local communities.

Prospects. Further scientific research should be directed at developing models for integrating international assistance into the national industrial development strategy, assessing the effectiveness of the use of funds.

Key words: *international assistance, international organizations, industrial sector, social consequences of war, personnel supply, economic recovery, financing.*

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія російської федерації призвела до катастрофічного руйнування промислового сектору України. Зокрема, станом на листопад 2024 р. загальна сума прямих збитків, завданих житловій та нежитловій нерухомості, інфраструктурі, транспорту та товарним запасам від початку повномасштабного російського вторгнення, сягає до 170 млрд доларів США (у вартісному вимірі заміщення) [1, с. 4].

Війна росії проти України спричинила колосальні збитки національній економіці та промислового сектору нашої держави, що обернулося значним падінням обсягів промислового виробництва. У контексті необхідності збереження державності, посилення обороноздатності та забезпечення перемоги відновлення, модернізація та подальший розвиток промисловості України набувають критичного значення. Цей чинник зумовлює надзвичайну актуальність наукових досліджень, зосереджених на промисловій проблематиці. Знищення великих промислових центрів, металургійних заводів, машинобудівних та хімічних підприємств країни, руйнація обстрілами енергетичного сектору несе не лише економічні збитки, а й спричиняє глибокі та довгострокові соціальні наслідки. Це масове внутрішнє переміщення населення, зростання безробіття, втрата професійної кваліфікації та погіршення доступу до соціальних послуг у громадах, які прийняли переселенців. Основна проблема полягає у необхідності розробки та реалізації ефективних механізмів соціальної підтримки та відновлення на засадах стійкості (resilience), що вимагає залучення значних міжнародних ресурсів, експертизи та координації. Зокрема, важливо вивчити європейський досвід

«політики згуртованості», що є «одним із найуспішніших і важливих інструментів ЄС для зміцнення демократії та інтеграції держав-членів» [12]. Таким чином, масштаби руйнування промислового потенціалу України внаслідок війни та глибина спричинених цим соціальних проблем (включаючи масове переміщення людей та безробіття) формують критичну необхідність у розробці та реалізації ефективних механізмів соціальної підтримки й відновлення на засадах стійкості, що неможливо без системного залучення значних міжнародних ресурсів, експертизи та координаційної ролі міжнародних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літератури демонструє багатогранність наукового інтересу до цієї проблематики, охоплюючи аналіз прямих наслідків для промисловості, динаміку міжнародної фінансової допомоги та особливості кадрового забезпечення економіки в умовах Війни України за Незалежність.

У своєму дослідженні В. Антонюк проаналізувала негативні наслідки повномасштабної війни для вітчизняної промисловості, підкресливши, що руйнування, закриття та релокація підприємств, згортання бізнесу і примітивізація виробництва спричинили скорочення обсягів реалізованої продукції майже на третину. Авторкою також систематизовано основні загрози кадровому забезпеченню промислового сектору як у воєнний, так і повоєнний період [2]. С. Вовк та А. Бадер здійснили комплексний аналіз впливу війни на національну ідентичність, соціальні зв'язки, економічні процеси та психологічний стан громадян України [5]. Г. Жила прогнозує, що поточні події можуть спричинити нову парадигмальну зміну, особливо у фінансальній політиці єврозони. Вона не виключає появу нового спільного фінансового плану, продиктованого вимогами «економіки війни» [7]. М. Бобось досліджує еволюцію міжнародної допомоги Україні: від оперативного реагування на гуманітарну кризу до системного інструменту забезпечення соціальної стійкості [4]. С. Денисюк і Я. Фокін присвятили

своє дослідження сучасному стану, проблемам і перспективам співпраці України з міжнародними організаціями. Автори детально розглянули вплив міжнародних інституцій на глобальну, продовольчу та екологічну безпеку. Крім того, вони проаналізували зарубіжний досвід захисту прав людини в умовах збройних конфліктів, використовуючи призму міжнародного гуманітарного права [6].

Л. Лісогор та Н. Руденко, аналізуючи кадрове забезпечення економіки у довоєнний і воєнний періоди, стверджують, що в умовах війни значно загострилися проблеми та ризики, пов'язані з якістю кадрового потенціалу [8]. Дослідження Л. Яценко присвячене проблемі кадрового забезпечення економіки України. Авторка зазначає, що дефіцит робочої сили є одним із найбільш відчутних викликів в умовах війни, який парадоксально поглиблюється на тлі збереження значного рівня безробіття. Цей кадровий дефіцит відчувається в багатьох секторах і серйозно перешкоджає відновленню та нормальному функціонуванню підприємств. Однак, зважаючи на наявність значної кількості непрацевлаштованого населення, існує внутрішній потенціал, використання якого може суттєво пом'якшити проблему кадрового голоду [17].

Наукове зацікавлення Т. Мединської, І. Боднарюк та Н. Олійник було зосереджене на комплексному вивченні міжнародної фінансової допомоги Україні під час війни. Зокрема, вони досліджували теоретичні основи цієї допомоги, державний механізм відновлення країни та шляхи забезпечення сталої міжнародної фінансової підтримки [9]. В. Панченко у своїй статті аналізує незамінне значення міжнародної фінансової допомоги для стійкості та відновлення економіки України, що перебуває в умовах тривалої війни з росією. В межах дослідження розглянуто обсяги та структуру підтримки, що надійшла від ключових фінансових інститутів (Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського Союзу) та двосторонніх партнерів протягом 2022-2023 рр. Окремо описано, як ця

допомога була спрямована на нагальні потреби, включаючи макрофінансову стабілізацію та відбудову критичної інфраструктури [11]. В. Польнікова відзначає, що очікування промисловців щодо відновлення економіки України у 2025 р. вступають у протиріччя з постійними руйнуваннями виробничої інфраструктури, проблемами з електроенергією та логістикою. Як наслідок, критичною умовою для залучення інвестицій та новітніх технологій у промисловий сектор є отримання гарантій безпеки. Хоча фахівці вважають, що промисловість вже пройшла найнижчу точку і почала відроджуватися, забезпечення надійних безпекових гарантій залишається відкритим питанням [13].

Незважаючи на значну кількість публікацій, оцінка впливу війни на соціально-економічну систему залишається надзвичайно актуальною і потребує подальших емпіричних досліджень, адже продовження війни посилює негативні тенденції та обумовлює пошук нових ефективних механізмів подолання її тотальних негативних наслідків у всіх сферах життя суспільства.

Мета статті полягає у парасольковому огляді впливу війни на соціально-економічний стан промислового сектору України, виявленні ключових проблем її соціальних наслідків для промисловості країни. А також у аналізі ролі міжнародних організацій у подоланні або пом'якшенні соціальних кризових явищ у промисловій інфраструктурі України, спричинених війною.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на комплексному аналізі статистичних, аналітичних і нормативно-правових матеріалів, що відображають динаміку стану промислового сектору України в умовах війни та баченні перспектив післявоєнного відновлення та відбудови. Використано також офіційні комюніке урядових структур і публікації провідних дослідницьких центрів щодо соціально-економічних наслідків війни та програм підтримки промислового відновлення. Методологічну

основу становлять системний і міждисциплінарний підходи, що дали змогу розглядати промисловий сектор не лише як економічну, а й соціальну підсистему. Застосовано методи структурно-функціонального аналізу, порівняльного аналізу, метод контент-аналізу міжнародних програм допомоги. Результати дослідження ґрунтуються на принципах об'єктивності, достовірності й репрезентативності, а також на врахуванні чинників міжнародної співпраці у сфері післявоєнного відновлення. Поєднання емпіричних даних і аналітичного моделювання забезпечило можливість сформулювати висновки щодо ефективності зовнішньої підтримки та перспектив відновлення промислового потенціалу України.

Виклад основного матеріалу. Як вже було зазначено, загальний обсяг прямих збитків, спричинених руйнуванням нерухомості, інфраструктури, транспорту та товарних запасів від початку повномасштабної агресії, становить майже \$170 млрд на листопад 2024 р. Порівняно з попередніми підрахунками, ця сума зросла на \$12,6 млрд (або 8%), порівняно з початком 2024 р. Понад третина усіх прямих збитків припадає на житлові будівлі (\$60,0 млрд), тоді як транспортна інфраструктура втратила \$38,5 млрд. Значні руйнування охопили також енергетичний сектор (\$14,6 млрд) та активи промисловості, сфери послуг та будівництва (\$14,4 млрд). Втрати аграрного сектору та земельних ресурсів оцінюються у \$10,3 млрд. Крім того, прямі збитки об'єктів соціальної та громадської інфраструктури (включно з освітою, охороною здоров'я, культурою та спортом) становлять близько \$16,3 млрд. Прямі збитки концентруються у прифронтових зонах. Більше ніж 90% загальних втрат зафіксовано у десяти областях, що охоплюють окуповані території, регіони на кордоні з РФ та області, що мають вихід до моря. Через продовження ворожих атак, до найбільш постраждалих регіонів також увійшла Дніпропетровська область [1, с. 4-5].

Повномасштабна війна спричинила колосальні збитки вітчизняній промисловості, що змусило значну частину підприємств зупинити або суттєво зменшити обсяги виробництва. Як наслідок, чимало компаній були змушені релокуватися (перемістити свою діяльність) на безпечніші території в межах країни або навіть за її кордони. З початку повномасштабної війни було підтверджено пошкодження або повне руйнування щонайменше 426 великих і середніх приватних та державних підприємств, з яких понад 100 становлять промислові об'єкти. При цьому фактична кількість постраждалих може бути значно більшою, оскільки відсутня верифікована інформація щодо об'єктів на тимчасово окупованих територіях, де багато промислових потужностей були зупинені або залишилися під контролем окупантів. Внаслідок цих подій відбулася масштабна релокація бізнесу (понад 800 підприємств) у безпечніші регіони. Проте, незважаючи на значні зусилля та витрати на відновлення виробництва, цей процес супроводжувався примітивізацією діяльності та відчутним зниженням інноваційної активності підприємств [2, с. 58].

Втрати промисловості, хоча й набули катастрофічних масштабів після 2022 р., фактично розпочалися для східних регіонів (Донеччини та Луганщини) значно раніше, у 2014 р. До цього часу, на початку 2010-х рр., промисловий потенціал країни був високо сконцентрований на Сході. Ядро важкої індустрії, включаючи металургію, вуглевидобування та машинобудування, знаходилося саме в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській та Харківській областях, які мали перевагу завдяки розвиненій інфраструктурі та ресурсній базі. На початку 2010-х рр. західні та південні регіони України мали іншу економічну спеціалізацію, орієнтуючись на сільське господарство, туризм та легку промисловість. Відносно низький рівень індустріалізації цих областей сприяв значній диспропорції у розподілі промислового виробництва між регіонами. Початок війни на сході України у 2014 р. кардинально змінив промислову

мапу країни. Бойові дії, окупація Криму, втрата контролю над частиною Донецької та Луганської областей та руйнування великих підприємств спричинили серйозне скорочення виробництва у цих традиційно індустріальних регіонах. Промисловість почала поступово зміщуватися до центральних і західних областей, де уряд стимулював розвиток нових виробничих потужностей, зокрема шляхом релокації підприємств із зони конфлікту. Цей процес підтверджується даними, що відображають топ-5 регіонів із найбільшим приростом промислового сектору у період 2010-2021 рр., тобто вже після початку окупації Донеччини та Луганщини. Деякі галузі, як-от машинобудування та харчова промисловість, почали активно зростати у західних областях, що було обумовлено потребами внутрішнього ринку та експортними перспективами. Хоча п'ять основних промислових регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Полтавська і Харківська) на 2021 р. утримували 58,8% обсягу реалізованої промпродукції, скорочення виробництва на Сході України призвело до помітного збільшення частки інших областей. Руйнування металургійних гігантів, зокрема «Азовсталі» та ММК імені Ілліча, стало однією з найважчих втрат. Ці підприємства були фундаментальними стовпами не лише економіки, а й символічного значення для української індустрії. У відповідь на загрози, український уряд здійснив масштабну релокацію підприємств з небезпечних зон. Переміщення виробництв до центральних і західних регіонів зміцнило промисловий потенціал цих територій. Області, як-от Львівська, Івано-Франківська та Закарпатська, стали новими центрами промислового зростання, успішно залучаючи інвестиції та створюючи нові виробничі бази [13].

За даними Національного інституту стратегічних досліджень, у 2023 р. реальний сектор економіки започаткував відновлення, підтримуване внутрішнім попитом (зокрема, на потреби ЗСУ та інфраструктурне відновлення), стабільнішим забезпеченням електроенергією, релокацією

підприємств, лібералізацією торгівлі та диверсифікацією експортних шляхів. Однак, основа розвитку реального сектору досі базується на ресурсних та географічних перевагах, ігноруючи науково-технологічний потенціал. Такий підхід роками посилює сировинну орієнтацію економіки, не дозволяючи генерувати значно більші прибутки від глибокої внутрішньої переробки ресурсів, інтеграції інновацій та сучасних технологій. Для збереження економічної динаміки в умовах війни необхідно долати наявні проблеми та обмеження, а також масштабувати успішні антикризові стратегії підприємств. Стратегічним завданням повоєнної економіки України має стати перебудова реального сектору на сучасній технологічній базі. Це передбачає пріоритетний розвиток переробних виробництв та інтеграцію прогресивних європейських рішень. Ключовими факторами конкурентоспроможності мають стати: енергоефективність, принципи сталого розвитку, циркулярна економіка та ресурсоефективне й чисте виробництво [15, с. 3].

Повномасштабна війна завдала критичного удару по промисловому сектору України. Згідно з дослідженням Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку, валова додана вартість знизилася на 21%. Масштаб прямих збитків є приголомшливим. Звіт «Оновлена оцінка збитків і потреб» (RDNA3), підготовлений спільно урядом України, Групою Світового банку, Європейською Комісією та ООН, оцінив прямі втрати промисловості у \$13 млрд США, що становить 8,6% від загальних економічних збитків. Найбільше постраждали ключові промислові осередки: Донецька, Харківська та Київська області. Одним із найбільш руйнівних наслідків стала масштабна деіндустріалізація. Частка переробної промисловості у ВВП скоротилася до рекордно низького показника - 7,6% у 2025 р., тоді як у 2021 р. вона складала 10,3%. Ці катастрофічні втрати відбулися саме в переробному секторі, який традиційно був важливим джерелом зайнятості, інновацій та бюджетних надходжень. Втрата такого промислового

потенціалу не просто уповільнює економіку, а суттєво підриває здатність країни до відновлення. Деіндустріалізація загрожує майбутньому економічному зростанню та послаблює конкурентоспроможність України на світових ринках. Подолання цих викликів вимагатиме не лише значних інвестицій, а й масштабних реформ та потужної підтримки міжнародної спільноти [13].

Хоча більшість секторів економіки зазнала скорочення, оборонна промисловість, навпаки, пережила значний розвиток, зумовлений потребами армії та мобілізацією ресурсів на військові цілі. Виробництво військової техніки, зброї та іншого спорядження стало основним пріоритетом державної економічної політики, що сприяло створенню нових робочих місць у цій галузі. Також, попри війну, стабільний розвиток демонструє ІТ-сектор. Україна зберегла свої позиції як важливий центр ІТ-послуг у Східній Європі. Багато українських ІТ-компаній успішно адаптувалися до нових умов, продовжуючи працювати та виконувати замовлення як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках [5, с. 34].

Серед основних загроз кадровому забезпеченню промислового сектору як у воєнний, так і повоєнний період В. Антонюк виокремлює:

- фізичні та міграційні втрати населення;
- «відплив мізків» і міграційну політику країн ЄС, спрямовану на формування резерву робочої сили;
- низький рівень оплати праці;
- руйнування системи освіти та невідповідність професійної підготовки потребам ринку;
- слабку взаємодію бізнесу із системою навчання та підвищення кваліфікації.

На сучасному етапі ключовими завданнями для стабілізації кадрового забезпечення промисловості є: підвищення безпеки умов життя та праці; удосконалення засад зайнятості згідно з принципами гідної праці; розробка

стимулів для повернення зовнішніх мігрантів; залучення пасивної частини працездатного населення (зокрема, осіб з інвалідністю); використання гнучких форм організації праці; а також модернізація та розвиток системи професійно-технічної та інженерної освіти. Найбільш гострою проблемою є кадрове забезпечення підприємств воєнно-промислового комплексу (ВПК), який наразі переживає період інтенсивного розвитку. Фахівці констатують значний брак інженерних кадрів та кваліфікованих робітників технічних спеціальностей в оборонних компаніях. Цей дефіцит уповільнює розроблення, виробництво та ремонт військової техніки, а також ускладнює передавання досвіду молодим спеціалістам. Стан кадрового забезпечення промисловості прямо впливає на рівень оборони та національної безпеки, оскільки наявність кваліфікованих слюсарів, зварювальників, інженерів і програмістів визначає співвідношення сил у зоні бойових дій [2, с. 62]. Міграційні процеси, внутрішнє переміщення, мобілізація працівників до ЗСУ чи територіальної оборони, залучення до волонтерської діяльності та релокація підприємств призвели до значних втрат персоналу та гострого дефіциту висококваліфікованих кадрів [3, с. 126].

Масштаби та наслідки війни створюють пряму загрозу для соціально-економічних здобутків України, дестабілізуючи виробництво, руйнуючи торговельні (зокрема, експортні) канали, скорочуючи інвестиції та спричиняючи відтік людського капіталу. Це, своєю чергою, призводить до зниження ВВП, зменшення бюджетних доходів та податкової бази, одночасно із зростанням безробіття та інфляції (індексу цін). Сукупний ефект цих чинників спричиняє соціально-економічну кризу, подолання якої неможливе лише власними силами в умовах продовження війни. Відтак, фінансова допомога міжнародних партнерів є необхідною умовою для забезпечення життєздатності української економіки та підтримки обороноздатності армії [11, с. 139]. Міжнародна допомога Україні в умовах війни охоплює низку ключових секторів економіки, спрямовуючи значні

фінансові ресурси на підтримку та відновлення. Зокрема, у агропромисловому комплексі (АПК) варто відзначити Програму допомоги фермерам від уряду Канади (\$110 млн) та Кредитну лінію від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) для закупівлі насіння (\$350 млн). Для підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ) було виділено 578 млн дол. США. Ця сума включає Програму мікрогрантів від USAID (\$58 млн) та фінансування програми «Доступні кредити 5–7–9 %» (\$520 млн), що реалізується за підтримки урядів ЄС та Японії. Сектор житлово-комунального господарства (ЖКГ) отримав 195 млн дол. США, спрямованих на подолання наслідків руйнувань. Ці кошти були виділені на кредити для ремонту пошкодженого житла (\$75 млн) та на закупівлю комунальної техніки і генераторів (\$120 млн) для забезпечення стійкості комунальних систем. У транспортному секторі на відбудову критичної інфраструктури було спрямовано 830 млн дол. США. Фінансування включало проєкти реконструкції доріг та мостів (\$450 млн) і відновлення залізничної інфраструктури (\$380 млн). Найбільший обсяг допомоги був виділений енергетичному сектору - 980 млн дол. США, які були спрямовані на закупівлю необхідного обладнання та ремонт пошкоджених мереж для забезпечення енергетичної безпеки країни [11, с. 141].

Одним із найбільш очевидних проявів впливу війни є масштабне руйнування інфраструктури в зонах бойових дій, що має прямі та довготривалі наслідки для соціальної стабільності. Знищення житлових будинків, доріг, шкіл, лікарень та інших об'єктів спричинило значне погіршення якості життя мільйонів українців, позбавивши їх базових умов для існування. Відновлення інфраструктури після завершення конфлікту буде тривалим і фінансово затратним процесом, який потребуватиме значних спільних зусиль як від держави, так і від міжнародних партнерів. Поряд із цим, переміщення населення стало однією з наймасштабніших соціальних проблем, спричинених війною. Внутрішньо переміщені особи

(ВПО), кількість яких, за даними міжнародних організацій, перевищує декілька мільйонів, стали новим значущим соціальним явищем для України. Це призвело до серйозного навантаження на соціальні послуги та системи охорони здоров'я в приймаючих регіонах. Такий масовий потік населення створив додатковий тиск на державні та місцеві бюджети, а також на інфраструктуру соціального забезпечення, яка часто виявилася не готовою до такого обсягу міграції. Ще одним важливим соціальним наслідком війни є зміни в демографічній структурі. Мільйони українців, переважно молоде та працездатне населення, стали мігрантами: понад 3,6 млн виїхали за межі країни, а мільйони інших перемістилися всередині України. Ці міграційні процеси призвели до дисбалансу на ринку праці та посилення навантаження на соціальні системи в регіонах-реципієнтах. Крім того, демографічні зміни поглиблюються зростанням смертності серед цивільних і військових, особливо на територіях, що постраждали від бойових дій. Незважаючи на зростання солідарності, війна спричинила загострення соціальної нерівності. Втрата роботи, житла та доходів серед значної частини громадян, особливо постраждалих від бойових дій або евакуації, поглибила соціальне розшарування та підвищила рівень бідності. Додатково, нерівність проявилася у доступі до якісних соціальних послуг, освіти та охорони здоров'я, що стало особливо критичним для ВПО та населення прифронтових територій. Механізми державного соціального захисту виявилися недостатніми для задоволення всіх потреб постраждалих, оскільки пріоритетна мобілізація ресурсів на війну обмежила фінансові можливості держави у сфері соціального забезпечення. Це ускладнило ситуацію для вразливих верств. Таким чином, навіть за підтримки міжнародної спільноти та громадянського суспільства, проблема соціальної нерівності є ключовою для майбутнього відновлення України [5, с. 33-34].

У 2024 р. відновлювальні роботи, профінансовані Урядом України та донорами, принесли відчутні результати. На реконструкцію та компенсацію

пошкоджень у житловому секторі було виділено щонайменше \$1,2 млрд США.

Ключові показники відновлення включають:

- *Енергетика:* Збільшення потужності імпорту електроенергії до 2,1 ГВт (з 1,7 ГВт) завдяки ремонтним роботам.

- *Логістика та торгівля:* Завдяки українському експортному коридору та дунайським портам обсяг оброблених вантажів зріс до 97,2 млн тонн, що на 57% перевищує показник 2023 р.

- *Транспорт:* Аварійно відновлено понад 2 000 км автодоріг та відновлено 115 автодорожніх мостів (з використанням 29 модульних конструкцій від партнерів).

- *Освіта:* Частка освітніх закладів, що мають бомбосховища, зросла з 68% до 90% з початку 2023 р. [16, с. 20].

Фінансова допомога від західних країн та міжнародних організацій стала одним із життєво важливих джерел економічної підтримки України. Західні інвестиції, кредити та гуманітарна допомога виявилися ключовими чинниками стабілізації економіки в умовах війни. Ця підтримка дозволила частково компенсувати збитки від руйнувань і спрямувати ресурси на відновлення інфраструктури та забезпечення нагальних соціальних потреб населення [14]. Однак, незважаючи на значну міжнародну підтримку, масштабні виклики для української економіки зберігаються, а процес відбудови після війни вимагатиме тривалого часу та колосальних фінансових ресурсів: «Станом на 31 грудня 2024 року потреби на відновлення та відбудову протягом наступного десятиліття оцінюються у майже 524 мільярди доларів США; це включає потреби як у державному, так і в приватному секторах» [16, с. 10].

Європейський Союз надає Україні комплексну допомогу через низку фінансових та інституційних механізмів:

- *Європейський фонд миру (EPF)*: створений у лютому 2022 р., він використовується для відшкодування державам-членам ЄС витрат на військову допомогу Україні, не надаючи кошти безпосередньо (обсяг 1,5 млрд євро).
- *Програми макрофінансової допомоги (MFA)*: пільгові кредити, загальний обсяг яких сягає 1,2 млрд євро.
- *Механізм цивільного захисту ЄС*: виділення близько 118 млн євро на невідкладні потреби з початку повномасштабної агресії.
- *Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)*: допомога на загальну суму \$2 млрд, включаючи підтримку ліквідності, фінансування торгівлі та відстрочені кредити.
- *Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)*: виділення «кредиту солідарності» в розмірі 2 млрд євро, зокрема, 1,3 млрд євро на інфраструктурні проєкти та 2,5 млн євро як гуманітарний пакет.

Допомога Україні від міжнародних організацій надходить через два основні канали, що поєднують пряме кредитування та акумулювання коштів від країн-партнерів:

- *Міжнародний валютний фонд (МВФ)*: кредит надзвичайної допомоги на суму 1,4 млрд США для подолання невідкладних фінансових потреб; створення рахунку, що дозволив залучати пряму фінансову допомогу від країн-донорів (наприклад, до 1 млрд канадських доларів від Канади).
- *Світовий банк*: пакет екстреної допомоги на \$723 млн США, який має багатокомпонентну структуру (власні кошти та кредити \$350 млн та \$100 млн кредит від Японії; донорські гранти та гарантії й кредити від Великої Британії, Данії, Латвії, Литви, Ісландії, Нідерландів, Швеції).
- *Конференції донорів «Встань за Україну» (Stand Up For Ukraine) і створення Фонду солідарності* [10].

Міжнародні фінансові та регіональні інституції відіграють ключову роль у пом'якшенні соціальних наслідків руйнування промислового сектору України: через макрофінансову стабілізацію, фінансування відновлення інфраструктури, програмну підтримку зайнятості і системи соціального захисту та технічну допомогу з реформ. Скоординована робота МВФ, Світового банку та інституцій ЄС поєднує різні, але комплементарні підходи: МВФ надає макрофінансову «подушку» (стабілізація бюджету і платіжного балансу), Світовий банк формує рамки для практичних інвестицій у відновлення інфраструктури та соціального захисту, а ЄС разом мобілізує і кредитні, і грантові інструменти для відбудови виробничих ланцюгів і стимулювання приватних інвестицій. Така синергія зусиль є вкрай важливою, адже без макростабільності приватні інвестиції й грантові програми матимуть менший мультиплікаторний ефект. Водночас, без адресної соціальної підтримки зростатиме ризик довготривалої демобілізації робочої сили промисловості. Програми ЄС і банків розвитку, що фокусуються на енергетиці та логістиці, вирішують «технічну» сторону. Вони прибирають вузькі місця, які стримують повернення виробництва. Для ефективності потрібна подальша координація, включно з прозорою моніторинговою системою впливу на зайнятість та фокус на перекваліфікації працівників з постраждалих промислових регіонів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Війна росії проти України спричинила масштабну соціально-економічну деструкцію, зокрема руйнування промислових потужностей, інфраструктури, житла та соціальних об'єктів. Це призвело до глибокої деіндустріалізації та втрати значної частини виробничого потенціалу країни. Кадрові втрати стали однією з найсерйозніших проблем промислового сектору. Масова міграція, мобілізація, «відплив мізків» і невідповідність системи освіти потребам ринку праці спричинили критичний дефіцит інженерно-технічних кадрів, особливо у воєнно-промисловому комплексі.

Соціальні наслідки війни проявилися у зростанні бідності, нерівності, внутрішнього переміщення населення та значного відтоку людей за кордон, надмірному навантаженні на соціальну інфраструктуру та демографічних дисбалансах. Це потребує довгострокових програм соціальної реінтеграції та підтримки постраждалих регіонів.

Міжнародна допомога стала ключовим чинником стабілізації української економіки. Фінансова підтримка ЄС, МВФ, Світового банку, окремих держав та інших інституцій забезпечила відновлення енергетики, транспорту, житлово-комунальної інфраструктури, логістичних зв'язків.

Синергія міжнародних і національних механізмів є необхідною умовою для ефективного відновлення промисловості. Поєднання макрофінансової стабілізації з адресними програмами зайнятості, перекваліфікації кадрів і технологічної модернізації здатне створити основу для стійкого економічного зростання в післявоєнний період та допомагати Україні вистояти у війні, що триває.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у аналізі ефективності міжнародних програм відновлення в регіональному вимірі, вивченні взаємозв'язку між макрофінансовою стабільністю та соціальною стійкістю, а також розроблення моделей координації міждержавної допомоги з політиками зайнятості, професійної освіти й технологічної модернізації промисловості. Особливо актуальним, на наш погляд, є вивчення впливу міжнародної підтримки на розвиток людського капіталу й інноваційного потенціалу України.

Література

1. Андрієнко Д., Горюнов Д., Грудова В., Маркуц Ю., Маршалок Т., Нейтер Р., Піддубний І., Студеннікова І., & Топольськов Д. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року. 27 с. *Київська школа*

економіки, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf (дата звернення: 20.10.2025).

2. Антонюк В. Проблеми розвитку промисловості України та її кадрового забезпечення в умовах війни. *Економіка промисловості*. 2024. № 1 (105). С. 55-79. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.055> (дата звернення: 15.10.2025).

3. Біла І. Економіка війни в Україні: наслідки і можливості. *Сталий розвиток міст та регіонів України в рамках Європейської інтеграції : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, 12 грудня 2023 року*. 2024. С. 125-129. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/4eb60ea6-f902-4d43-9e40-8368e50a28f0> (дата звернення: 14.10.2025).

4. Бобось М. Міжнародна допомога як інструмент підтримки соціальної стійкості вразливих груп населення: зміна підходів і узгодженість з державною політикою України в умовах війни. *Таврійський науковий вісник*. 2025. № 3. С. 30-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.3.4>

5. Вовк С., Бадер А. Багатофакторний вплив війни на українське суспільство та громадян України: системний аналіз політичних, соціальних, психологічних і економічних складових. *Політикус*. 2024. Вип. 4. С. 30-37. DOI: <https://doi.org/10.24195/24149616.2024-4.4>

6. Денисюк С., Фокін, Я. Перспективи співпраці України з міжнародними організаціями в контексті російсько-українського конфлікту: аналіз і прогнози. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 3 (16). С. 348–359. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-3\(16\)-2024-348-359](https://doi.org/10.33244/2617-4154-3(16)-2024-348-359)

7. Жила Г. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>

8. Лісогор Л., Руденко Н. Кадровий потенціал забезпечення соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2022. № 4 (221). С. 19-26. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/221-4/3>
9. Мединська Т., Боднарюк І., Олійник Н. Міжнародна допомога як основа повоєнного відновлення економіки України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 73. С. 93-102. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-14>
10. Олійник Д. Багатостороння підтримка міжнародних організацій щодо зміцнення економіки України в кінетичній протидії російській агресії. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 26 серпня 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/bahatostoronnya-pidtrymka-mizhnarodnykh-orhanizatsiy-shchodo-zmitsnennya-ekonomiky> (дата звернення: 20.10.2025).
11. Панченко В. Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 2 (108). С. 139-143. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2024-2\(108\)-139-143](https://doi.org/10.26642/jen-2024-2(108)-139-143)
12. Політика згуртованості: ЄС та Україна. Аналітична записка. *Громадський простір*, 12 липня 2024. URL: <https://www.prostir.ua/?library=polityka-zhurtovanosti-es-ta-ukrajina-analitychna-zapyska> (дата звернення: 19.10.2025).
13. Польнікова В. (2025, січень 9). Була стабільною – стала вразливою: як змінилася українська промисловість за роки війни. *Факти. Аналітика. Коментарі. Тенденції*, 9 січня 2025. URL: <https://fact-news.com.ua/bula-stabilnoyu-stala-vrazlivoyu-yak-zminilasya-ukrainska-promislovist-za-roki-viyni> (дата звернення: 18.10.2019).

14. Програма підтримки економіки. План для реалізації «Ukraine Facility» 2024-2027. *Ukraine Facility*. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2025).

15. Собкевич О., Шевченко А., Русан В., Белашов Є., Жураковська Л., Жаліло Я.. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України: аналітична доповідь. *Електронне наукове видання*. Київ : НІСД, 2024. 104 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03> (дата звернення: 17.10.2025).

16. Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення RDNA 4, лютий 2022 – грудень 2024. 200 с. *World Bank Group*. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099052925103531065> (дата звернення: 13.10.2024).

17. Яценко Л. Дефіцит робочої сили в Україні та внутрішні резерви його скорочення. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 7 травня 2025. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/defitsyt-robochoyi-syly-v-ukrayini-ta-vnutrishni-rezervy-yoho> (дата звернення: 13.10.2024).

References

1. Andriienko, D., Horiunov, D., Hrudova, V., Markuts, Yu., Marshalok, T., Neiter, R., Piddubnyi, I., Studennikova, I., & Topolskov, D. (2024). Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii Rosii proty Ukrainy stanom na lystopad 2024 roku. 27 s. *Kyivska shkola ekonomiky*. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf

2. Antoniuk, V. (2024). Problemy rozvytku promyslovosti Ukrainy ta yii kadrovoho zabezpechennia v umovakh viiny. *Ekonomika promyslovosti*, № 1 (105). S. 55-79. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.055>

3. Bila, I. (2024). *Ekonomika viiny v Ukraini: naslidky i mozhlyvosti. Stalyi rozvytok mist ta rehioniv Ukrainy v ramkakh Yevropeiskoi intehtatsii : zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 12 hrudnia 2023 roku*. S. 125-129. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/4eb60ea6-f902-4d43-9e40-8368e50a28f0>
4. Bobos, M. (2025). Mizhnarodna dopomoha yak instrument pidtrymky sotsialnoi stiikosti vrazlyvykh hrup naselennia: zmina pidkhodiv i uzghodzhenist z derzhavnoiu politykoiu Ukrainy v umovakh viiny. *Tavriiskyi naukovyi visnyk*, № 3. S. 30-37. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2025.3.4>
5. Vovk, C. & Bader, A. (2024). Bahatofaktornyi vplyv viiny na ukrainske suspilstvo ta hromadian Ukrainy: systemnyi analiz politychnykh, sotsialnykh, psykholohichnykh i ekonomichnykh skladovykh. *Politykus*. Vyp. 4. S. 30-37. DOI: <https://doi.org/10.24195/24149616.2024-4.4>
6. Denysiuk, S., & Fokin, Ya. (2024). Perspektyvy spivpratsi Ukrainy z mizhnarodnymi orhanizatsiiamy v konteksti rosiisko-ukrainskoho konfliktu: analiz i prohnozy. *Irpinskyi yurydychnyi chasopys*, № 3 (16). S. 348–359. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-3\(16\)-2024-348-359](https://doi.org/10.33244/2617-4154-3(16)-2024-348-359)
7. Zhyla, H. (2023). Ekonomichni ta sotsialni naslidky viiny v Ukraini, vplyv konfliktu na svitovu ekonomiku. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vyp. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>
8. Lisohor, L., & Rudenko, N. (2022). Kadrovyi potentsial zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v suchasnykh umovakh. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*. № 4 (221). S. 19-26. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/221-4/3>
9. Medynska, T., Bodnariuk, I., & Oliinyk, N. (2023). Mizhnarodna dopomoha yak osnova povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. № 73. S. 93-102. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-14>

10. Oliinyk, D. (2022 Serpen 26). Bahatostoronnia pidtrymka mizhnarodnykh orhanizatsii shchodo zmitsnennia ekonomiky Ukrainy v kinetychnii protydii rosiiskii ahresii. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/bahatostoronnya-pidtrymka-mizhnarodnykh-orhanizatsiy-shchodo-zmitsnennya-ekonomiky>

11. Panchenko, V. (2024). Rol mizhnarodnoi finansovoi dopomohy u vidbudovi ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, № 2 (108). S. 139-143. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2024-2\(108\)-139-143](https://doi.org/10.26642/jen-2024-2(108)-139-143)

12. Polityka zghurtovanosti: YeS ta Ukraina. Analitychna zapyska. (2024, Lypen 12). *Hromadskyi prostir*. URL: <https://www.prostir.ua/?library=polityka-zhurtovanosti-es-ta-ukrajina-analitychna-zapyska>

13. Polnikova, V. (2025, sichen 9). Bula stabilnoiu – stala vrazlyvoiu: yak zminylasia ukrainska promyslovist za roky viiny. Fakty. Analityka. Komentari. Tendentsii. URL: <https://fact-news.com.ua/bula-stabilnoyu-stala-vrazlivoyu-yak-zminilasya-ukrainska-promislovist-za-roki-viyni>

14. Prohrama pidtrymky ekonomiky. Plan dlia realizatsii «Ukraine Facility» 2024-2027. *Ukraine Facility*. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>

15. Sobkevych, O., Shevchenko, A., Rusan, V., Bielashov, Ye., Zhurakovska, L., & Zhalilo, Ya. (2024). Priorytety rozvytku realnoho sektora v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: analitychna dopovid. *Elektronne naukowe vydannia*. Kyiv : NISD, 2024. 104 s. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2024.03>

16. Ukraina: shvydka otsinka zavdanoi shkody ta potreb na vidnovlennia RDNA 4, liutyi 2022 – hruden 2024. 200 s. *World Bank Group*. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099052925103531065>

17. Iatsenko, L. (2025, Traven 7). Defitsyt robochoi syly v Ukraini ta vnutrishni rezervy yoho skorochennia. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/defitsyt-robochoyi-syly-v-ukrayini-ta-vnutrishni-rezervy-yoho>